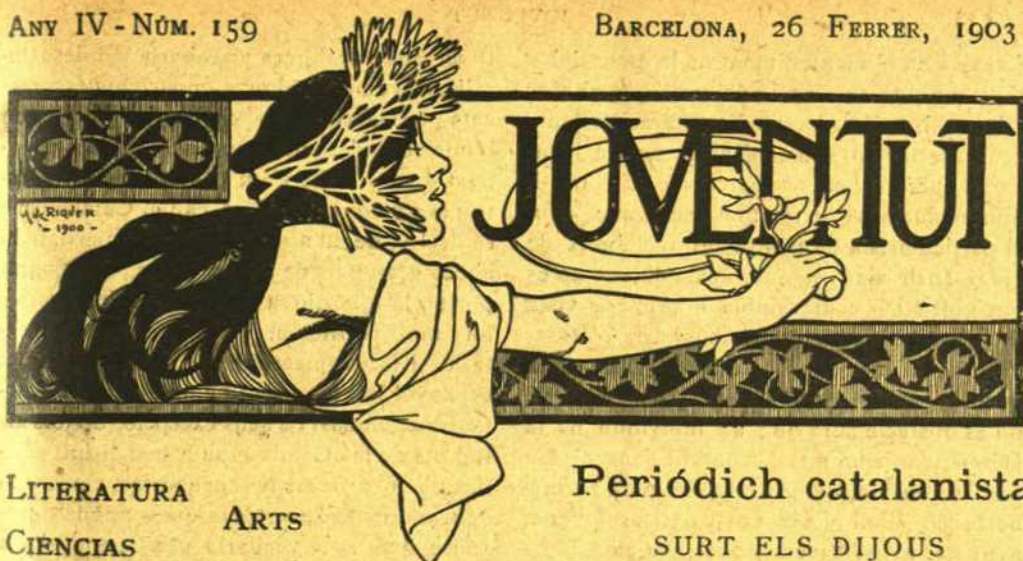

LITERATURA

ARTS

CIENCIAS

Periódich catalanista

SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plassa del Teatre, 6, entressol.

NÚMERO CORRENT. 20 CÉNTIMS.

» ATRASSAT, AB FOLLETINS. . . 40 »

» » SENSE FOLLETINS. 25 »

SUMARI:

TEXT: De la lluyta electoral, per Joseph M.ª Rosich.
— Colonisació model, per Arnau Martínez y Serriñà.
— Historia comarcal, per Antón Busquets y Punset.
— Notas bibliográficas, per Geroni Zanné. — Quènto blau, per L. Escardot. — La corona dels estius, per Pere Prat Jabal-ll. — El cavall de panyo o la plassa del Empordà, per Pompeyus Gener. — Els dallayres, per I. Soler y Escofet. — Ruskin, per Sebastia Junyent. — Teatres, per Emili Tintorer. — Novas.

GRABATS: El cavall de panyo o la plassa del Empordà. — Ilustracions de ?

FOLLETÍ:

MARINES Y BOSCATJES, per Joaquim Ruyra. — Plech 7.

FORA DE LA VIDA, per Joseph L. Pagano. — Tradució catalana. — Plech 1.

DE LA LLUYTA ELECTORAL

1

¿CONTRADICCIONS?

La Junta Permanent de la *Unió Catalanista*, sense, a mon entendre, separarse un borrall de sas atribucions, opiná que apropiantse l'època d'eleccions, era del cas recordar lo que referent a ellas, en solemne Assembla, suprem poder del Catalanisme, s'estatubí; y aconsellar, d'acort ab l'esperit que informá a n'aquesta, qu'en els casos en que las entitats catalanistas dels diferents districtes creguessin no comptar ab prou forsas

pera la lluyta, s'apoyés a candidats afins: y aixis ho feu.

Cal remarcar aixó porque per part d'alguns elements — desgraciadament fins de dintre la *Unió* y de la Junta Permanent mateixa — s'ha volgut fer veure que'l Catalanisme militant havia incorregut en contradicció, o, al menys, variat en absolut de procediments sense motiu justificat, pera'ls uns, o corretjintse d'errors passats, segons altres.

Ni una cosa, ni l'altra. Lo contradictori fora que, haventse acordat quelcóm sobre eleccions, ara se'n hagués prescindit, donchs demostraria: o que l'Assamblea en que's feu perdé'l temps llastimosament, o que las sevas decisions poden anularse a voluntat dels que constituheixen la Junta Permanent. Emperó no es aixis. Las disposicions d'aquesta han de subjectarse als acorts de las Assambleas generals, acorts modificables no més que per altrás Assambleas, jamay per algunas individualitats per enlayradas que sian. Tolerar lo contrari fora, á més de contradictori, poch serio y antidemocràtic.

Crech que tots els catalanistas estarán conformes en que a la Junta Permanent s'hi envian las personalitats més sobressurtints del Catalanisme, no pas pera que imposin llur opinió individual, sinó com a garantia de

fermesa en el manteniment de lo essencial e indiscutible de nostre credo, y de que ab llur talent sabrán interpretar las aspiracions que, sens afectar lo substancial de nostra idea, vagin successivament marcantse en el continuu evolucionar de tot moviment que, com el particularista de nostra terra, sobreix de vida. Dich aixó perque, apart de que no es tan antitètic com sembla a primera vista (més avall tractaré de demostrarho) l'ésser partidari d'anar a la lluyta electoral desde fa poch, la opinió personal en sentit contrari no es obstacle pera que un individu de la Permanent, com a tal, aconselli l'anarhi. En tot cas, obstacle y gros ho es pera permanence en ella'l voler anatematizar lo que, avuy per avuy, havém d'acceptar com a criteri general del Catalanisme. Ara, individualment, dintre de la mateixa Unió, pot propagarse la conveniencia de no concorre a las eleccions, donchs per més que s'hagi volgut fer veure lo contrari, realment no es tan fonamental la qüestió, dintre de lo essencial de nostra idea pera que, en serio, pugui provocar una dissidència, molt més fent a prop de dos anys que's celebrá l'Assamblea de Tarrassa.

Es, per lo tant, desprovehit de fonament tot quant se digui sobre si hi há contradicció entre l'esperit de la *Unió Catalanista* y'ls darrers acorts de sa Junta Permanent, y no cal insistir més pera demostrarho.

Als que consideran injustificada, o rectificació de passats errors, la darrera orientació del Catalanisme militant, els hi contesto en el capítul que segueix.

II

PER QUÉ HAVÉM D'ANAR A LAS ELECCIONS.

Adhuch lo que deixo escrit, tinch de confessar que, per sentiment, no'm captiva pas gayre la lluyta electoral aquí en us, degut a lo desigual de las condicions en que s'estableix y al perill que hi há de caure als basals de llot pestilent que solen remoure gent sens entranyas; y ab tot, soch el primer en reconeixre las rahons d'altíssima conveniencia que, en las circumstancias actuals, aconsellan concórrehi. Opino sincerament que, avans de pèndrehi part, lo millor hauria sigut preocuparse no més que d'educar al poble, transformarho, tréureli tot aquest cros-

tisser que'l desfigura y acabaria per desnaturalisar-lo; emperó alguns impacients, favorecuts per las circumstancias y ajudats per un home verdaderament superior, el malaguanyat doctor Robert, qu'ab son admirable instint evolucioná depressá cap al Catalanisme radical y, degut a sa immensa popularitat, hi abocá gran part de nostre poble, han lograt portar la qüestió a un terreny que potser fóra molt perillós pera l'esdevenir no afrentarla. Efectivament, en las Corts del Estat espanyol ja s'ha discutit amplament de Catalanisme, y quasi bé sens excepció, de tots els indrets de las Cambras se li han dirigit amenassas més ó menys encubertas, emperó lo suficient categóricas pera que's pugui entreveure que no's vacilaria gens en apelar a l'arbitrarietat, a midas d'excepció y a la violencia pera destruhirlo. Y si a aixó s'han atrevit quan hi havia qui podia rahonadament oposarshi, no es temerari asseverar que molt més enllá anirian si, per lo qu'allí y aquí's consideraria impotencia, no procuréssim enviar a las Cambras legislativas convensuts portantveus nostres. La situació es, donchs, bon xich grave y cal que, ab desinteressat patriotisme, fins reprimint, si's vol, opinions personals, hi aportém tots nostre esforços pera sortejarla. Havém de renunciar a la petita satisfacció d'amor propi de poder dir, avuy per demá que'l Catalanisme's trobés en una situació insostenible, als que potser poch premeditadament y avans d'hora anaren a la lluyta: «Vejeu ahont ens ha conduhit vostra inexperiencia.» L'interés de nostra Causa, qu'es el bé de Catalunya, está molt per dessobre d'aquestas mesquinesas. Per aixó havém d'anar a las eleccions.

Heus aquí cóm la orientació de la *Unió Catalanista* en aquest sentit, pot ben bé no ésser filla de cambis en son modo de pensar, y molt menys injustificada o en reconeixement de passats errors.

El gran Pi y Margall, a qui ningú ab coneixement de causa s'atrevirá a acusar de inconseqüència, al veure, degut a las circumstancias o a la impaciencia de sos correligionaris, instaurada la República molt més aviat de lo qu'era lògich esperar, ab tot y haver predicat sempre y seguir creyent que las revolucions—y més la que com aquella tractava d'assolir l'autonomia pera totes

las regions del Estat espanyol—havian de ferse de baix a dalt, es a dir, educant y preparant al poble avans que tot, no va vacilar gens. S'havia proclamat la República: donchs era precis sostenirla. Y comprenent que'l poble no estava preparat encara, donant una admirable proba d'abnegació, s disposà a fer la revolució de dalt a baix. No es el meu intent discutir ara las causas que intervingueren en el fracàs de la seva obra: emperó no es gens aventurat afirmar que una de las més importants, per no dir la més important de totes, fou el mancament de disciplina y de patriotisme per part dels que venian obligats a donarne exemple.

Això es lo qu'havém d'evitar nosaltres: apoyant decididament als candidats que per sos antecedents ofereixin suficients garanties, o bé desautorisant sense contemplacions de cap mena als que no's trobin en aquest cas o claudiquin més tart en llur tasca.

JOSEPH M.ª ROSICH.

COLONISACIÓ MODEL

Hont tal volta s'ha manifestat més ostensiblement la intemperancia, el despotisme y la ignorancia que desgraciadament son patrimoni del poble espanyol, es en el sistema de colonisació irritant y arbitrari qu'ha seguit sempre, y que probablement continuaria seguint si li quedessin colonias; sistema de colonisació qu'ha estat sens dubte la causa primordial de la perduda de sos immensos dominis.

Referintse a las colonias que tenia Espanya a l'América del Sud, diu Malthus: «Es difícil imaginar que nous establiments puguin ésser més mal administrats de lo qu'ho han sigut els que'ls espanyols fundaren a Méjich, al Perú y a Quito. La tirania, la superstició, tots els vicis de la mare patria foren seguits pels colonisadors. Se'ls imposaren contribucions exorbitants, son comers fou gravat per reglaments arbitraris, y'ls governadors expoliaven per tots costats y tal volta més en benefici d'ells que del rey.» César Cantú diu de las mateixas colonias: que «al pas que's volian treure d'aquells territoris desmesuradas ventatjas, se'ls custodiava ab extranya negligencia, pensant més

en exténdrels qu'en ferlos prosperar, no cuidantse pera governarlos de la naturalesa dels pobles, ni preparantlosi metjes, ni administradors, ni operaris, enviántlosi solzament la escoria de la població europea y deixant lliure camp al fanatisme.» Respecte als governadors qu'allà s'enviavan, diu el propi autor «qu'arribavan al país sense coneixements, com a un lloch de desterro que pogués servirlosi de grahó per aconseguir empleos mellors; tots ells pensant lo que un d'ells deya: «*Dios está muy alto, el rey muy lejos y aquí el amo soy yo.*» Com que se'ls mudava a cada moment, no podian ni adquirir experiència, ni desenrotllar grans projectes, per lo que sempre's trobavan en els primers passos. El qui tenia de queixarse d'ells devia recorre a un monarca que's trobava a l'altra part de món y arrostrar las intrigas que impedian qu'arribés la veritat al trono.» Però tot això no es res al costat dels procediments que s'empleaven pera sostenir l'imperi colonial. Els medis més reprobats, la perfidia més refinada, en una paraula, l'extermini de tot lo que protestava contra la usual injusticia y contra la barbarie d'aquells pèssims governants: heus aquí'ls procediments usats pera conservar las colonias d'América, procediments que inspiraren a Heine sa esgarrifosa llegenda *Vitzliputzli*.

Pera mostra de lo dit citarém alguns fets ocorreguts quan Venezuela comensà a pretendre expolsarse'l jou de la metròpoli. El general Moxó en un *parte* que porta la fetxa de 18 de novembre de 1815, dirigit a Ureztietia, governador de Margarita, deya lo següent: «*Fuera toda consideración de humanidad: que todos los insurgentes, sus cómplices ó parciales cogidos con armas ó sin ellas, y todos aquellos que hayan tomado una parte cualquiera en la presente crisis de la isla, sean fusilados inmediatamente sin más forma de proceso.*» Per sa part, aquest governador escrivia al capitá Gonigo: «*No dé V. cuartel, deje á las tropas saquear apenas lleguen á un punto. Si el enemigo se retira, sígale V. hasta San Juan y prenda fuego á los edificios.*»

El general Morillo, enviat al devant de deu mil homes pera sofocar la creixenta insurrecció, tingué'l valord'escruiure al rey Ferrán VII: «*Para subyugar estas provincias, se necesitan*

los mismos medios que fueron necesarios para la primera conquista.» Y per fi, aquest mateix general deya, en una comunicació fetxada en el mes de juny de 1816 a Bogotá, qu'havia declarat rebelds a tots els que sapiguessin llegir y escriure; y, per lo tant, havian sigut penjats un siscents notables d'aquella ciutat.

Nostra ressenya seria interminable si volguéssim detallar solzament els principals fets que tingueren lloch durant el curs de la emancipació de las colonias, fets que demostren la incapacitat de la rassa preponderant en la metròpoli pera la colonisació; la falta absoluta del tacte y de la moderació necessaris pera conservar aquells vasts y riquissims territoris; puig es natural que cada injusticia, cada intemperancia dels colonisadors, en lloch d'infundir temors y respecte als colonials, lo que feya era despertar en aquells pobles odís inextingibles y ansias de revenja, que, considerant las cosas ab serenitat, eran certament ben disculpables.

Peró ahont el desgavell y l'arbitrarietat arribaren al comble, fou en l'Administració. Un sol testimoni citarém en favor de nostra afirmació, y es el memorial de queixas qu'ab fetxa 9 de juliol de 1816 formularen els diputats de las *Provincias Unidas del Rio de la Plata*, segons el que, de cent seixanta virreys, únicament quatre havian sigut americans; de siscents deu capitans generals y governadors, sols catorze havian sigut del país; y seguint aquest patró, era la proporció en els demés empleos; no haventse tampoch establert escolars, ni fomentat el treball del camp, ni'l de las minas. Per totas aquestas rahons, els habitants de Buenos Aires varen declarar-se independents.

Es vergonyós tot lo que acabém de referir, es una historia de llàgrimes y de sanch que las rassas hispanas y americanas han de llegir sempre ab horror; però es també una eterna y tremenda acusació contra'ls mals governants qu'en comptes d'esmenar, ilustrar y corregir als pobles qu'están baix sa direcció, avivan y excitan sa ignorancia y son fanatisme, com feu el monstre dels polítichs espanyols quan, al cap d'un sigle dels successos ressenyats, s'emanciparen las darreras engrunas del imperi colonial espanyol, qu'en lloch de concedir a son degut temps las reformas

demanadas y d'obrar ab la prudencia y suavitat necessarias pera calmar la terrible tempesta que s'iniciava, proclamá aquell fatidich principi de guerra y de violencia desatentadas, hasta la última peseta, hasta la última gota de sangre.

ARNAU MARTÍNEZ Y SERIÑA.

HISTORIA COMARCAL

COLECCIÓN DIPLOMÁTICA DEL CONDADO DE BESALÚ, por Francisco Monsalvatje y Fossas.—Olot.—Imprenta Bonet, 1902.

Continuació del volúm de que parlarem l'any passat, es el present que conté la segona part de la Colecció Diplomática del Comtat de Besalú, tancant un aplech de privilegis y títuls expèdits desde la unió del comtat de Besalú al de Barcelona, fins la unió de la Corona d'Aragó ab la de Castella, comens de la nostra ruina, donchs podém ben dir que s'acabá l'època de concessions beneficiosas pera la nostra terra.

El senyor Monsalvatje, ab sa paciència y estima de las cosas de la terra, y ab sa devoció per la historia, ha anat enfilant l'aplech de documents escampats assi y allà, exposats a desaparèixe sens remey deixant a las foscas un'època interessantíssima de la nostra historia.

Las investigacions fetas per tan incansable propagandista de la historia, encaminadas a trobar dos arxius dels que cap rastre se'n endevinava, han sigut dignament coronadas ab la troballa del de Santa Maria de Besalú, quina replega de documents está traslladada al volúm anterior; el de Sant Pere l'ha trobat darrerament en una excursió estiuhenca pels Pirineus Orientals, y en el reclus d'un santuari quin nom no fa públich per no estar-ne degudament autorisat.

Restes del arxiu de Sant Pere poden dirse els doscents pergamins solters, sensé cartularis, en quins, molt ben ordenats, hi havia'ls principals títuls de tal comunitat que varis escriptors han mentat. No ha trobat res encara del Monastir de Sant Llorens del Mont, que depenia de Sant Pere de Besalú.

Posa en aquest volúm, y en sas primeras planas, al seguit d'un breu prefaci, dotze documents dels sigles x, xi y xii, y que segueixen la numeració del anterior pera no alterar l'ordre de fetxas.

Hi há datos trobats en la delegació d'Hisenda de Girona, en l'arxiu del Real Patrimoni, en la historia de Banyolas d'en Alsius y ademés en l'aplega de documents feta per en Miret y Sans sobre'l *Vescomtat de Pas*, documents y notas particulars d'en Joaquim Matas, notari de Besalú, y ademés en la colecció especial del propi Monsalvatje, lo que tot plegat

acredita una paciència de monjo y una erudició fonda, al ensemps que memoria privilegiada, donantli patent de profund historiador ab el seus anteriors treballs: *Besalú, su historia etc.*; *Santa Pau*; *Ridaura*; *San Pedro de Camprodón*; *Santa Maria d'Arlès*; *San Andrés de Sureda*, *San Martín de Canigó* y altres del mateix caràcter, descomptant-ne, encara, articles solts publicats en revistes y periòdichs.

En un article anteriorment publicat ab el mateix titol que'l present, feyam avinent lo decaygut qu'està'l moviment històrich de Catalunya, la conveniència de sa restauració per medi de la publicació de revistes exclusivament d'aquest caràcter, y ademés lo d'aplaudir qu'es la tasca del amich senyor Monsalvatje junt ab la dels no menys dignes d'encomi Alsius de Banyolas, Casades y Gramatxes, Pellicer y Pagés de Ripoll, Joaquim Matas, notari de Besalú, y altres, que restan ignorats en reconcs de nostra terra sense que tinguin ocasió ni facilitat pera donar a llum sos treballs.

Avans d'acabar cal que torném a fer avinent al escriptor geroní la necessitat de que escrigui en llengua catalana sos treballs. No som sols nosaltres a dirho: altrás personas més autorisadas ho han fet remarcar, com per exemple'l senyor bisbe de Perpinyà, ayment entusiasta de la historia y arqueologia, y que coneix y admira l'obra d'en Monsalvatje, com palesament ens ho demostrà en nostra darrera visita al Rosselló. No prengui a mal aquesta insistència encaminada al bé de la causa nostra, a la que tants bons serveys hi aporta.

NOTAS BIBLIOGRÁFICAS

Hem rebut d'en Joseph Aladern un interessant treball titulat *Lo Català ¿es Idioma o Dialecte?*, treball qual importancia será reconeguda indubtablement per tots els aymadors dels estudis històrichs y filològichs.

Hem d'alabar en el libre del senyor Aladern, a més de la erudició que l'informa, l'esperit de justícia y la serenitat de criteri que n'exclouhen tota idea de *parti pris* o de *chauvinisme*. L'Aladern demostra sempre l'amor a la seva patria y al seu llenguatge, però demostra en primer lloch el seu amor a la veritat.

Comença l'Aladern son treball estudiant lo qu'es *idioma* y lo qu'es *dialecte* en el sentit rigorosament etimològich de las paraulas, y compara'ls resultats obtinguts de son estudi ab el concepte fals y ridicul que d'aytals paraulas ne tenen alguns *sabis oficials*, que desde'ls periòdichs de *mayor circulación*

enganyan sovint a llurs babaus llegidors, desitjosos sempre de *jalear á los rebeldes catalanistas*.

Ab molta gracia, però ab perfecta lògica, colcantse en el punt de vista oficial que considera l'*idioma* com llengua principal y'l *dialecte* com llengua secundaria, y admetent que aquest naix sempre del primer, dedueix l'Aladern las següents consideracions:

L'*idioma* espanyol es lo castellà; los demés llenguatges que's parlan a Espanya, o siga dins del terror de la seva jurisdicció, son dialectes seus. Axis deu ser també a Fransa, a Italia y a totes las nacions o estats ahont tenen solzament un idioma oficial. D'aquesta manera ens trobem que'l català a Espanya es dialecte del castellà, lo català del Rosselló es dialecte del francès y'l català de l'illa de Sardenya es dialecte del italià, donantse'l cas inaudit y antinatural de que un fill pugua tenir tres mares diferentes.

Per aquest estil lo llenguatge vasch que's parla á la vessant espanyola del Pirineu es dialecte del castellà, y'l que's parla a la vessant francesa es dialecte del francès, tot y sent la llengua vasca molt més antiga que la castellana y la francesa.

Y anant seguint aixís, resulta que la llengua bretona, d'origen germànic, es dialecte francès, una llengua d'origen llatí, y'l francès d'Alsàcia y la Lorena, llengua llatina, es dialecte del alemany, llengua germànica.

¿Qué més? Lo castellà, aquesta llengua superba, tan rica y sonora, la millor del món, segons modesta confessió dels que la parlan, la *dulce y armoniosa lengua de Cervantes*, segons afirman nostres ministres d'Instrucció Pública, a la Florida, a Puerto Rico y a Filipinas ha passat a ser dialecte del anglès, ¡Quina vergonya!

Entra l'Aladern en el fons de la qüestió reconeixent la existencia d'una llengua qu'ell ne diu catalana anterior y durant la conquesta llatina: veyém, donchs, que l'autor—y per cert que las sevas afirmacions no son fetas a l'allegria, sinó ben testimoniadas,—admet el concepte que sobre la existencia de las antigas llenguas d'Espanya professan els moderns filòlechs. L'Aladern afirma que'ls conqueridors romans trobaren a Catalunya una llengua «que si no era la seva, era germana de la seva pel seu origen»; aquesta llengua catalana de que parla l'Aladern no pot ésser altra que l'antiquissima *llengua d'osc* (d'oc, per corrupció fonètica) que, com afirman respectables autoritats filològiques, no era una degeneració del llatí oficial de Roma, sinó la llengua originaria del poble etrusch conservada ab las indispensables variants y ab noms diferents a Catalunya, Provensa, Rosselló y Languedoc, y qual innegable influencia han trobat distingits autors francesos en moltras altrás regions de llur estat.

Estudia després l'Aladern els primers monuments escrits de la llengua catalana (entre ells el célebre document del històrich jurament de Strasburg, escrit en llenguatge verament català per més que'ls francesos, ab llur característich *chauvinisme*, hi vulguin veure la llengua oficial de llur estat); estu-

dia'l caràcter de las terras de llengua catalana, y afirma, com altres autors catalans, la unitat de la mateixa en temps dels trobadors. Tant val català, com llemosi, com provensal, parlant del llenguatge dels trobadors (1); es qüestió de noms, y l'Aladern ho demostra d'una manera evidentíssima. El llenguatge es el mateix encara que'ls noms varihin. Els valencians li diuen *llemosi* y'ls llemosins li diuen *català*. Es la llengua més hermosa y més culta de la Edat Mitja, la que influïx en la naixensa de la gran poesia italiana, que té sos dialectes encara vius y ufanosos, y que per ara no té pas ganas de morir.

Acaba'l llibre ab una exposició dels dialectes catalans, que són: l'andorrà, el valencià, el mallorquí, el rossellonès, l'alguerès, l'aranès, el ribagorsà, el bearnès, el montpelleri, el gascó, el tolosench, el poitevi y'l llemosi clàssich, podentshi afegir també'l rethoromanch, del quin ne fa esment l'Aladern en las pàginas 18 y 19 de son notable treball.

—QUÈNTO BLAU

L'amour donne de l'esprit aux bêtes, c'est sans doute celui qu'il ôte aux gens d'esprit.

ALPHONSE KARR.

—Avia, conteunos un quènto, un d'aquells quèntos blaus que'ns fan dormir...

—Allà, lluny, lluny, peraquellasterras que'n diuen el «País dels Somnis», hi havia una vegada, al bell mitj d'una vall florida, un hort d'una lley de terra tan extranya, que no s'hi sentian may cantadas d'aucells, ni s'hi deturavan els papallons perque no hi neixia cap flor. Anys endarrera bé contan que van brotarnhi unas de molt bonicoyas y olorosas, del color de la esperança, ab uns ribets a las fulles del color del amor. Y sembla, fillets, que aquella terra rossa feya d'alló més goig ab son vestit alegre y perfumat, tot orlat de lliris blanchs y taronjina.

(1) En un article publicat l'any 1897 a la *Revista de Catalunya* per l'erudit don Joseph Brunet y Bellet, s'hi transcriu un paragraf del *Glossarium Latinum* d'en Ducange, llegintshi, després d'un calorós elogi a la llengua provensal, las següents paraulas: *Raymundus Montaneris qui vixit circa anno 1300 historiam suam in hac lingua exaravit*. «Qui no sab—afegeix en Brunet y Bellet—que la *Historia* o Crònica de Muntaner està escrita ab lo més castís català?»

Mes, veusaquí que una nit, per allà entrant de tardor, s'aixecà tan forta tempesta, que ajegué tot d'una las bonicas floretas, escap-sà'ls lliris y esbossinà las taronjinas, sense deixar en tota la extesa del hort més que un escardot blau, colltort, malmés y tristoy, que havia resistit la embestida d'aquell temporal.

—¿Maynada?... ¿Ja vos adormiu?...

—No, avia, no... seguiu el quènto.

—Aquella ventada, al passar, va deixar dins d'una flor de penical una de las llevors de que anava prenyada. Més endavant caygué en terra, al peu del escardot, y anà grifolant. Al estiu va treure brotada: era una passionera molt ufana, ab quatre flors qu'encantavan els ulls.

Passava'l temps, y la terra rossa sols alimentava ab sa sava potentia al escardot y a la passionera en un recó del hort. Sempre estava erma y seca, condolentse d'ésser tan estéril y de no embaumar l'ayre ab son esplet florit com tantas altrasterras d'aquellas valls. Ni papallons, ni abellas, ni aucells qu'hi cantessin, ni anessin a niuar dins l'ermot tristoy.

Un jorn las fadas, no saben qué fer d'un fillet que tenian molt trapassar y entremaliat, que'ls en feya de secas y de verdas per tot arreu hont anava, determinaren tancar-lo dintre l'hort desert, y aixis ho feren.

Una nit d'estiu, estelada com un mantell de reyna, en que'l menut, cansat de sas entremaliaduras, dormia dintre un bressol de rosas, le'n tregueren, y sense cap mena de pietat—era tan dolent!—el deixaren sobre la terra rossa, al peu del escardot y de la passionera.

Quan el nen se despertà y's trobà tot sol en lloch tan trist y desert, comensà a gemegar, a desesperarse, a plorar ab abundor. Volgué fugir, però cal... Ja s'havian ben assegurat las fadas... En el «País dels Somnis» no hi há portas que s'obrin aixis com aixis. Qui'n té la clau d'or es una vella malcarada, que li diuen Realitat. Sembla qu'es filla del Món; jo no ho sé; sols puch dirvos qu'era la que més mal volia al petit presoner, y....

—¿Avia?... ¿vos adormiu?... ¿y'l quènto blau?...

—Com vos estava dihent, el xicotet, en

veyentse tancat, va moure'l gran xibarrí. Ell no estava acostumat a viure en llocs tan tristos. Alló no li agradava; hi tenia fret; no sabia ab qué jugar; l'escardot el punxava... Volia destaparse'ls ulls, però tenia las manetas lligadas ab seda de trenyinas: tota una troca n'hi havian posat las fadas!... Y las llàgrimas li anavan cara avall, cara avall, com dos regalims d'argent, amarant la terra, assedegada, mentres corria d'una part a l'altra, volent fugir.

D'aquesta manera anaren passant el temps, y'ls núvols de color d'or, y las orenetas, per sobre la presó del angelet. Y aquest acabá per no plorar tant; la vena dels ulls se li havia aflluixat una mica, y comensava a sentir, sota sos peuhets rosats—que a las primerias de sa reclusió s'ensagnavan ab els terrossos durs—una catifa dolça, dolça, com d'un vellut molsut, color d'esmeragda.

Y fins vegé qu'entre mitj de la molsa hi surtian floretas, unas floretas de formas raras, desconegudas d'ell, y aixó que tants jardins y llocs havia voltat!

A la primavera aquellas flors embaumavan l'oreig ab una oloreta de mel tan bona, que cridava a las abellas, y comensavan a giravoltar per allí papallons de tots colors.

— ¿Avia?...

— Ah, sí, maynada... Tornemhi. Veus aquí que un jorn las fadas trobaren a faltar el nen y sas dolenterias, y semblántloshi qu'es-

tava prou castigat se l'endugueren d'allí, tornantli la llibertat qu'havia perdut.

Mes l'hort estava desconegut. Els aucells que passavan entre raigs de sol, l'oreig que voltava'ls núvols, no se'n sabian avenir del cambi operat en l'ermot.

No vos podéu imaginar, maynada, quina florida n'eixí d'aquella terra resseca, després que las llàgrimas d'aquell entremaliat menut l'hagueren sadollada! Si n'estava de colrada y dura, avans!...

Ara las flors creixian y s'enllassavan unas ab otras ab un esplet qu'enamorava. N'hi havian de totas menas, de tots colors; però las que prenian més ufana eran las passioneras, qu'en matas gegantinas s'enfilavan per tot arreu. Se veyá ben bé qu'en aquella terra rossa, era la llevar que hi grifolava ab més forsa y la que treya més bella florida. Y tot estava rublert de nius y aixams.

Per la vall, cap al tart, quan queya la tarda y's fonian matisos y remors, l'oreig se'n duya, fins al fons de las clotadas boyrosas, un ressó ple de cançons que flayraven la mel de las passioneras.

Y més d'un cop servi de consol a l'ànima perduda en aquell «Pais dels Somnis»...

— Avia, vos tornéu a adormir... ¿Y'l qüen-to blau?

— Ja s'ha acabat, maynada: ¿que no vos ha plagut? —

L. ESCARDOT.

LA CORONA DELS ESTIUS

Escolta al camp, y escolta la tonada dels fullatjes pluvials y protectius; vola ab l'amor, y enlayra una mirada á la dolça corona dels estius. El penetrant aroma de les fruitas captiva l'esperit y l'endolceix, y al través d'una joya sense lluytas el front extasiat se deixondeix. Excelsament se bada la floresta com un gerro amarat de vius perfums, y un gran alé de rosas y ginesta mouse entremitj de solemniais vesslums. Escolta, amor: cada granet que brilla s'ha desclós del ensomni d'altres grans; cada bolva esplendent es com un'illa encerclada d'escumas oscilants. Guayta l'estiu que s'obre, llegendari d'una trena d'estius y de jardins; guayta la porta d'or, el gay sagrari guardador dels abraços matutins. Dona estival, sedenta de romiatjes y de besos alats vers els teus ulls:

si mos llabis t'endressan llurs missatjes, ¿per qué ab foch dels teus llabis no'ls reculls? Excelsament se bada la floresta penetrantnos el goig de cada instant: augustament se mou la teva testa inflamada de sol y divagant. Al destellar la forsa submergida dels segles y las eras y'ls estius, posém un res d'amor y de florida al demunt de las togas y dels nius. Visquéu cantant... Escolta: la escomesa de las flamas carnals deixa sagell: sota'l pas capvespral veurém encesa nova llantia ab nou oli y nou cremell. Som poncellas en flor de la natura y esbandim el dols néctar de la mel; dintre l'arna, l'plàher que no detura las abellas fan moure ab llur desvel. Som forsa dels estius y som bombollas; serém, després del cant, vida dels cuchs... Escolta, amor: movém riallas follas y bressemnos pels camps ab els ulls cluchs.

PERE PRAT JABAL-LÍ

EL CAVALL DE PANYO O LA PLASSA DEL EMPORDA

(SOMNI FANTÀSTICH) (1)

Ja he dit en algun altre punt que soch un somniador de primera forsa, lo que la gent ne diu un somnia-truytas. Fins somnio despert, y devegadas arribo a creure qu'en tota la meua vida no he fet res més que somniar. Tant, que confonchi lo real ab lo fantàstich, convensut com estich de que lo més real, lo únich real, es lo que's passa dins de nosaltres mateixos.

Dit això, vaig a explicar un somni incoherent que vaig tenir un d'aquests últims dias, y que no té cap significació simbólica, que diguém. *Honni soit qui mal y pense.*

Vaig somniar que'm trobava a casa l'Oriol Martí ab altres companys de la redacció de JOVENTUT. Estavam a la Biblioteca quan, de prompte, entra per la porta del fons un cavallet d'un color d'esca, tot enjogassat, y comensa a fer carícias a tothom. En comptes de clins tenia sarrells, y per qu'a una grossa borla; la seva pell era llisa com un feltre o un patent. Però jo no extranyava res de tot això. Y en Martí va dir:

—Aquí teniu un cavall de panyo. Si's vol, se desinfla, s'plega y's pot guardar a la calaixera o ficarlo a la maleta.

—¿Y com el van fer?—vaig preguntarli.

—Fent menjar tan sols retalls de panyo a la seva mare quan estava prenys. Y va surtir aixís. Oh, y que aquest procediment ja s'aplica a Inglaterra, ahont fan cavalls de lo que's vulgui a voluntat, segons els usos. Se'n fan de vellut de luxo, de llauna pels guerreros, de vidre volador pera las damas lleugeras, d'estam negre pels eclesiàstichs, y fins de rejilla pera l'estiu.

—*Hoy las ciencias adelantan que es una barbaridad*—digué en Tintorer, recordant al apotecari de *La Verbena de la Paloma*.

En tant el cavallet anava y venia per las habitacions de la casa, jugant ab el gos.

De sobte entra pel balcó en Pujulá, ab el barret de boer, la pipa y la barbassa, y crida:

—Tot l'Empordà es nostre!

—Crech qu'es qüestió d'anarhi tots plegats!—exclama en Monegal.

Y tal dit, tal fet. En Pujulá munta'l cavall de panyo, y tots surtim, no sé com, y ns tro-

bém ja en ple cami, fent via a través de camps y boscos, a la nit. Y caminavam com se camina en els somnis, depressa, molt depressa, més depressa que'ls tramviás elèctrichs, com volant, sense quasi moure las camas ni tocar de peus a terra.

Ab nosaltres marxava, encara que un xich apartat, un conegut polítich republicà, y'ns deya:

—Tots aném al mateix *puesto!*—

Peró nosaltres ens el miravam de reull.

Tot avensant en aquesta marxa vertiginosa y fantàstica, ens anavam transformant. Hi hagué un moment en que qui anava a cavall era jo. El gabán se m'havia transformat en una ampla capa fosca y rojenca, qu'anava tornantse més ampla y més roja com més avensavam. En Martí's tornava una especie de Cyrano de Bergerac. En Via s'allargava y semblava un Tenorio de comedians de fora. En Monegal creixia de talla, y tan aviat tenia la barba grisa y'ls cabells llarchs semblantse a n'en Proudhon, com s'assecava y tenia una tirada a n'en Taine. Els demés prenian formes distintas, y en Zanné cantava trossos de música germànica y semblava un Sigfrid de tantas pells que portava. Al atravessar un bosch varem sentir galop de cavalls y gran espetech de trompeteria. A la llum de la lluna varem veure passar tot un vol de minyonas muntadas, que semblava qu'anessin en camisa.

—Vaya, *buenas!*—las hi va cridar en Brull, qu'estava fet un home de las selvas.

Y nosaltres endevant sempre.

Al passar per un'altra boscuria, en Vilaregut, que duya un mall a coll, se'ns va aturar prop d'un estany y cop de dir que volia pescar una campana que tocava dins de l'aygua, a lo qual li va respondre'l seu germà que, tot pelut com un crestat, feya bots per la maledesa:

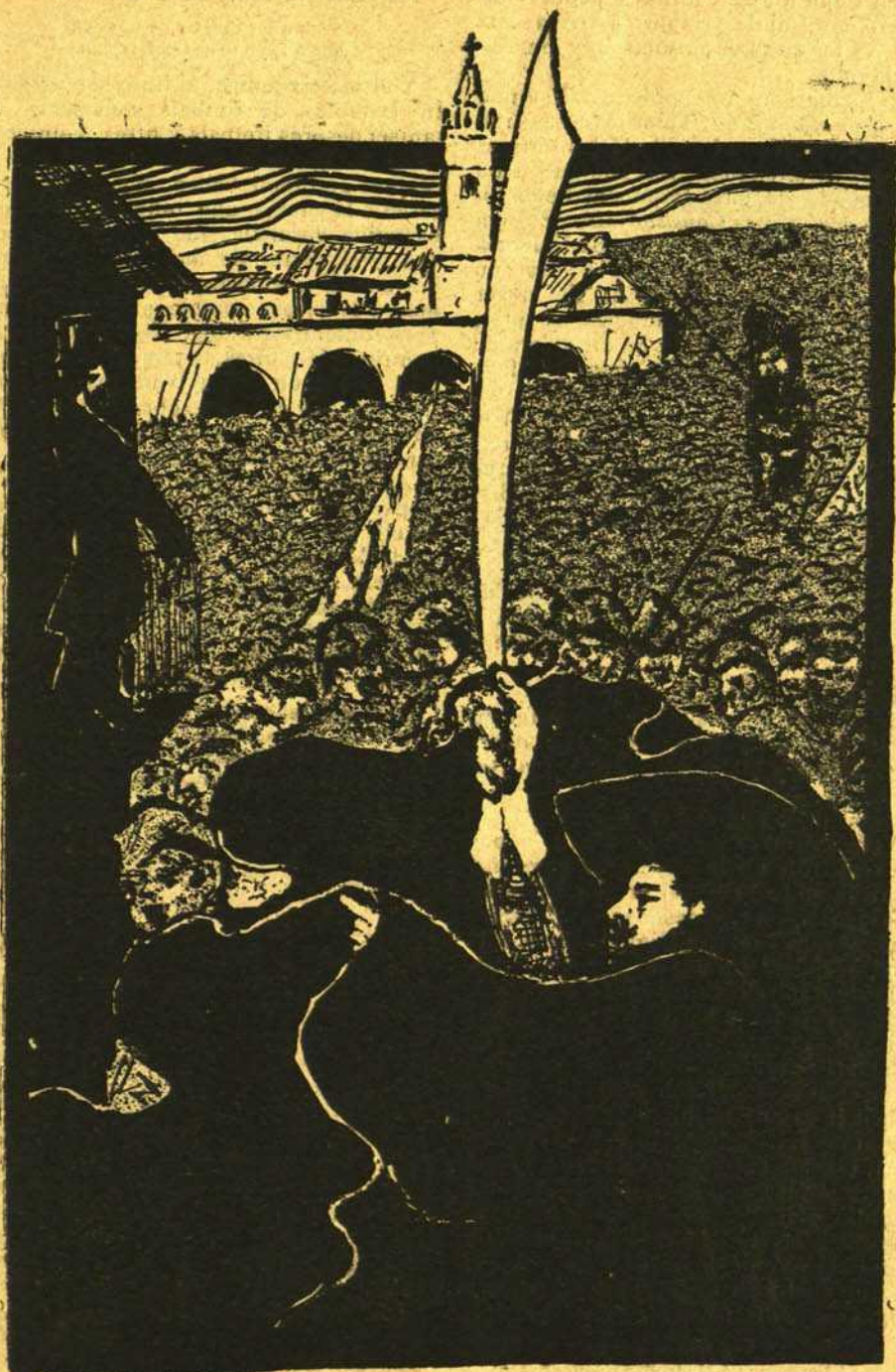
—No siguis toca-campanas! Apa, endevant!—

Y un altre que semblava una granota, treyent el cap tot ple d'herbas pel forat d'un pou,

—Badó, no val a badar!—va dirli.

Y va tornar a enfonsarse, desapareixent dins de la mina, entre las falzias.

(1) Els dibuixos que il·lustren aquest somni no se sab de quí son, perque no estaria pas bé que fossin d'en Pujulá y del autor.

... el meu bras, empunyant fort l'arma blanca, com impulsat per una
força sobrenatural...

A n'en Pujol tot se li tornava pendre midas; però en Pujol cridant: «Arriba cartrons!», va fer que's desensopessin y marxessin ab la colla.

Per fi arribarem a un poble, es dir, a una plassa, gran, molt gran. Totes las casas eran ab pórtichs y golfas, al estil de las antigas casas payrals catalanas. En una que tenia una balconada de ferro forjat s'hi llegia un rètol que deya *Casas Consistoriales*. En una cantonada una placa de rajola de Valencia deya *Plassa del Empordà*. Lluny se veyan un campanar y algunas torratxas. Un carrer molt llarch anava a desembocar al mar, que's confohia ab el cel. Ja he dit qu'era de nit, però m'he descuydat d'afegir que feya lluna plena. El rellotje de Casa la Vila va tocar un quart de dotze en castellà (1). Y la plassa estava deserta: sols hi eram nosaltres.

Eram al Empordà, una ciutat inmensa que no era ni Figueras, ni Torroella, ni La Bisbal, ni Sant Feliu, ni cap d'altra, sinó Tor l'EMPORDÀ.

Bufava la tramontana.

De sobte, el personatge politich que'ns acompanyava se'n va cap a Casa la Vila, s'fica a dintre y s'hi tanca. En Pujol s'esvera y'ns diu:

—Me'n vaig a buscar els nostres!—

Y desapareix, y nosaltres ens acantonem aprop de Casa la Vila pera vigilar las oberturas. El moment era solemne. Regnava un gran silenci.

La tramontana aumentava.

En Via s'aprimava y s'allargava, y's posava en guardia ab la espasa de gavilans. En Marti ja no se sabia si era ell o'l propi Cyrano de Bergerac, y desenveynà l'estoch. En Zanné era ja'l mateix Sigfrid, ab la cèlebre espasa, qu'ell brandava, y que lluhia com si fos un mirall. En Monegal semblava un gegant y tenia la barba blava com els kerubins de Korssabad.

—Es clar! —murmurava en Busquets.— Com qu'es germà del senyor batlle, y ara Barcelona ja es una Babilonia!—

El vent me feya voleyar la capa qu'anava creixent, aixamplantse, y quasi per moments ombrejava la plassa. S'havia tornat de color de sanch!...

El politich surti al balcó de Casa la Vila empunyant una mangala. Un de policia, desde dins del balcó, senyalant el nostre grup, va preguntar:

—¿Quiénes son esos, héroes ó locos, que á Madrid se oponen?—

(1) S'aludeix a aquells rellotjes importats de Castella, molt abundants temps enrera al Empordà, qu'avans de tocar quarts tocaven horas, y, per lo tant, pera tocar un quart de dotze com en el cas present, tocaven de primer las onze, de manera que may acabavan, gastant més retóricas y movent més xibarrí que un Romero Robledo.

A lo qual va contestar el del balcó:

—¡Son los cadetes de Cataluña que á Peyo tienen por capitán!—

Y al mateix temps, al lluny, se varen sentir redobles de timbals qu'anavan acostantse; després timbals y fifies, y una cridoria confosa com si s'apropés una multitud cantant un himne bèlich, fins que desembocaren a la plassa una infinitat d'homes ab barretina vermella, que may més s'acabavan. Pel carrer de mar arribavan fins al horitzó. Y n'anavan desembocant més, y més, y la plassa semblava que s'aixamplés pera contenirlos a tots. Els de devant tocavan timbals y fifies, y tamborinos y flautas. N'hi havia que duyan banderas. Y per demunt de tots els caps, sobressurtia en Pujol com un gegant, portant a la mà una batuta que movia com un titella.

Al veure aixó'l del balcó, va arrambarse a la paret y's va tornar groch; y ja no era ben bé ell, sinó que semblava un delegat de Madrid. Com més blanch se tornava més *madri-leño* era, y més petit apareixia. Els timbals redoblavan, y la multitud va cantar, ab el to d'aquella *retreta* que's toca a Tolosa, a Montpeller y a Provensa, treta d'una marxa guerrera dels comtes de Barcelona:

Ram, radabadablam!
Ram, radabadablam!
Ram, radabadablam!
Radabadablam, blam, blam!

Temps de marxa

Tot fa confyte per un que no hien ten gu

Tot fa re a fey ra per un del Emporda

Tot fa i a fey tu per un qui ne hien ten qui vo

un que no hien ten qui qu'es dur tu ju la

Si a quet nohi fa cot en que ho fa i mal tu

Si l'alte nohi fa ho fa ia l sa pi ra

Tot fa i a fey ta per un que no hien ten qui vo

un que no hien ten qui vo que més mal fa

Ram, radabadablam!
Ram, radabadablam!
Ram, radabadablam!
Badablam, blam, blam, blam, blam!

El del balcó ja estava del tot blanch y s'havia tornat del tot *madrileño*.

Jo sentia que la mà dreta m'anava creixent, y qu'empunyava un llampant colossal, un sabre d'abordatge qu'arribava per tot arreu. Y'l meu bras adquiria una forsa herculia. Era tan colossal el sabre, y'l meu bras tan potent, qu'hauria pogut escapsar el campanar, tallar arrán xemeneyas y torratxas, y fins partir la lluna en dugas meytats, com un formatje, o enfilear las estrelles com si fossin caragols de llum escampats pel camp blau del espay.

Y'l chor continuava cantant encara més fort, y'ls timbals redoblant com una tronada. El del balcó, tot tremolant, va acostarse a la barana y va fer el gesto de voler parlar. Tothom va callar, y un silenci absolut regnà per un moment en la plassa. Y la meva capa, vermella ja com las barretinas, voleyava per demunt de las onadas de la gent, supersenyorejant ho tot.

El del balcó va cridar ab veu castellana esquerdada:

—*Viva la monomanesia de los puebloooooo!*—

Y la multitud va rompre ab un pet de Segadors que feya fredat:

Catalunya triomfant

tornarà a ser rica y plena...

Y al arribar al *Bon cop de fals*, el meu bras, empunyant fort l'arma blanca, com impulsat per una forsa sobrenatural, y no pertanyentme ja a mi, sinó com si fos el bras de tots, va alsarse solemnement, y ventant un cop descomunal al balcó, el va mitj partir, barana y llosana, y'l politich caygué a terra llesant uns esquitxos tots pudents.

La plassa's va quedar buyda.

Sota'l balcó de Casa la Vila hi havia, formant un xoll, una pastarada mitj líquida, y un mariner vell, fumant la pipa, se la mirava. Nosaltres, que ja'ns haviam tornat tots de tamanyo natural, ens hi varem acostar, y'l bon vell ens va dir:

—No s'hi acostin massa, qu'aixó embruta y empastifa.—

Y després d'una pausa y una pipada, va exclamar:

—Aixó es pasta de fer orinals, y d'aixó també'n fan diputats, y devegadas ministres.—

La lluna plena en l'espay reya...

Y'm vaig despertar.

ELS DALLAYRES

Els dallayres van dallant

arrán, arrán,

el bell prat d'herba olorosa:

ara'l treffe doblegant,

ara aterrant

el cumí enterch que tremola.

Els dallayres van cantant,

dallant, dallant,

una cansó somniosa,

que ab la dalla acompanyant,

brandant, brandant,

fan més dolça y agradosa.

Quant mitj-dia s'ha escoltat

en el poblat,

els dallayres sota un'ombra
han anat pausats, suhats,
espitregats,
a menjar cuynat y rostas.

Tan bon punt han acabat,
s'han ajassat
pel demunt de l'herba tova,
y los talls han afinat
de las sevas eynas corvas...

Allavors per tot el prat
s'hi ha escampat
la xardó y calma de l'hora,
y las guatllas han cantat
a bell esclat
«biat segat» totas joyosas...

I. SOLER Y ESCOFET.

RUSKIN

o gayre sovint s'aixecan d'entre la massa, com el roure sapat s'aixeca sobre l'herbà y'l pedruscall, homes d'ànima prou gran y cervell prou potent pera elevarse sobre todas las miserias y abarcar ab sa penetrant mirada's confins del Univers, dirigint sos esguarts al passat y al pervindre, considerant lo petit y lo gran, senyalant ab ample gest las espayosas vias que té d'empendre la mesquina y adolorida humanitat afanyosa de trobar el veritable camí de la vera civilisació; homes ab ulls prou clarividents pera descobrir las grans bellesas, y ab cor prou obert pera que hi tinguin cabuda's dolors de tots els misers y malhaurats.

Com la mare amorosida bressa al tendre infantó, bressan dolsament las ànimas humanas sugerintlashi delitosos ensomnis més veraders que la realitat trista en que's debategan; las aixoplugan ab sas blanquissimas alas, y elevantlas a sa altura, las hi mostran horitzonts esplèndits ahont tot es llum y resplandors de vida. Durant son passatge per la terra, la massa egoista y rutinaria's desconeix, els combat o's nega, els hi torna en fel la mel qu'ells li donan, y afegeix a sa corona de sant la palma del martre.

Mes la llevar sembrada no resta infeconda: arrela en els cors menos aixarrahits, que's cuydan de reproduhirla arreu; y la part de Veritat que'l gran home ha descobert s'infiltra paulatinament fins a devenir natural y lógica pera tothom que tingui quelcòm de conscient.

D'aqueixos homes escullits fou Ruskin. Dedicà sa poderosa inteligencia, sa activitat, son temps y sos cabals al estudi de las ciencias fisicas y naturals, a las morals y socials, estudiant ademés ab predilecció la Literatura y Bellas Arts; essent, al ensemps que un gran literat y critich, un gran artista.

Al considerar sa múltiple y complexa personalitat, un se pregunta si fou la reencarnació d'un d'aquells grans homes de l'antiguitat helènica que possehiren tota la ciencia de son temps y qual testa privilegiada dominava ab poderós esguart la extensió dels coneixements humans.

Mes per sobre de tot fou un fervent adorador de la Natura y del Art, que constituïren las dugas grans passions de sa vida, de la que be's pot dir que fou del tot plena y fecunda.

Per lo primer que fou conegut y per lo qu'exerci una influencia més directa sobre la nostra època, fou per sos valentuosos treballs de critich d'art. Ab ells contribuï d'una manera decisiva al grandióv moviment modern. Profundament penetrat de la necessitat d'un art responnent a las concepcions socials de nostre temps, donà, ab sos valents atachs, el cop de gracia al classicisme agonitzant.

Encara qu'en l'època romàntica s'havia probat de rehabilitar als *quatrecentistas* per l'alemany Owerbeck y sos seguidors, no son ben compresos y apreciats fins al temps en que Ruskin surt a sa defensa treyent a plena llum els noms de Carpaccio, Botticelli, Bellini, Luini y Tintoretto fins alashoras tinguts en mediocre estimació y casi desconeguts. En l'art anglés posa a la deguda altura al gran

paisatjista Turner, y combat al costat de Dante Gabriel Rossetti, Holman Hunt y John Everett Millais, que coincideixen ab sas opinions, fundant la brillant pintura inglesa moderna (may arribada a tal altura) que després ha tingut nombrosos prosélits y ha deixat sentir sa poderosa acció en l'art del continent.

«Cinquanta anys son passats, desde l'època en que Ruskin cumpli, en critica d'art, sa gran tasca; la va perfeccionar tant y tan bé, que la generació següent no s'adonà del cambi qu'ell havia provocat. La intensitat y la importancia mateixa de l'acció exercida per ell sobre'l món del art n'han amagat la extensió a sos contemporanis.» (E. T. Cook, *Ruskin artista y crítich d'art.*)

L'acció benefactora de sas ideas passà de la pintura a las arts decoratives, responnent a la necessitat que's deixava sentir de possehir un art decoratiu que s'adaptés a nostre modo d'ésser actual, que fos susceptible de pendre color local y fins individual.

Sense cap dubte, ell contribuï a que Inglaterra fos el bressol de lo que després aquí se n'ha dit *modernisme* y que, aprofitant influencias orientals y gòtiques, fonentlas dintre la senzillesa qu'exigeix la vida moderna, fou en son principi una vera revolució de protesta contra l'industrialisme modern qu'ho tarava tot ab son mal gust de renaixement adotzenat y de *relumbrón*.

Si lo que comensà essent novetat e independència, al ferse de moda s'ha vulgarisat devenint a voltas banal, si la industria moderna se'n ha apoderat fentho a patró, si s'ha ordinariejat al caure l'estil en un medi ambient ordinari, ni Ruskin, ni William Morris, ni Walter Crane hi tenen cap culpa.

Precisament això té de notable l'art modern, que, essencialment deslliurat de regles y motllos, no es bo ni dolent en si, sinó que al realisarse surt dolent o bo segons el valer del que s'ha atrevit a manejarlo.

A mos ulls el gran valer de Ruskin com a crítich fou que no formulà una estètica concreta. Encara que sovint fes afirmacions rodones, s'extengué generalment en apreciacions personals que a voltas semblan divagacions; y altras vegadas, portat per la energia ab que defensa una idea, incorre en exageracions que no ho son més qu'en l'apa-

riencia y que casi sempre en altres passatjes se cuyda de rectificar.

Considera l'art eminentment subjectiu, defensant la sinceritat contra la convenció, pledejant a favor del esperit lliure dèl art gòtich contra l'encartronament del pseudo-clàssich, declarantse enemich de las vagas generalisacions en nom de la veritat sempre viventa, oposant a la imitació morta y estèril, la lliure volada de la personalitat.

El comensament d'un paragraf dirigit als joves pintors ha esdevingut célebre: «*Anéu a la Natura en plena sinceritat de cor...*» Y a mon entendre podria ésser aquest consell la síntesis de tota filosofia ruskiniana. Desde'ls temps prehistòrichs la humanitat s'ha anat apartant de la Natura corrent adalerada darrera una fingida civilització, y en nostre temps aquest apartament ha esdevingut una dolencia, arribant a son període agut en las grans capitals industrioses y malsanas ahont l'home espeternega esclau de sa ambició o de sas necessitats. Ruskin ho diu en concret als pintors, mes en altres passatjes de sa obra colossal ab diferentas paraulas ho diu a tot'hóm, perque reconeix, dolorosament compassiu, que'l gran pecat del home ha estat el desviar-se de sa gran Mare, que no tan sols deixa sentir sa misteriosa veu, sinó que sovint el castiga destruhintlo.

A vosaltres sabis no cal divorsel el camí: bé prou qu'el sabéu. També'l veyéu vosaltres, artistes. Però a vosaltres sacerdots, governants, llegisladors, magistrats, militars, industrials, comerciants, obrers; a vosaltres os convé escoltar la inspirada veu del gran home qu'os senyala'l verdader camí de la Vida: «*Anéu a la Natura en plena sinceritat de cor.*»

Mereix un franch aplaudiment la tasca empressa per en Cebrià Montoliu de donar a coneixe en nostra terra al gran Ruskin, de primer ab sos *Fragments y assaig introductoris*, y últimament ab sos fragments coleccionats sots el nom de *Natura* qu'han trobat franca acullida en els folletins de JOVENTUT, fidel a sa tasca d'escampar cultura, tenintli en aquesta ocasió d'agrahir la fruhició que'ns han produhit las notables impressions d'aquell gran home que fou apóstol de la sinceritat y del amor.

SEBASTIÀ JUNYENT.

TEATRES

LA CASTELLANA.

No coneix l'obra original. Tinch de parlar, donchs, de *La chatelaine*, comedia en quatre actes d'Alfred Capus, per l'adaptació qu'en castellà corrent n'ha fet en Ricart Blasco. Jo imagino que l'adaptador s'ha permès moltes llibertats, qu'ha tallat, cusit y descusit tranquil·lament: però endevino la personalitat del autor, d'aquell autor modern que mereixeria no serne. Cinquanta anys enera hauria fet furor. Perque en Capus es un gran fabricant d'obras dramàtiques ab pretensions d'artista serio. Ni Scribe, ni Feuillet, ni Dumas podrian ensenyarli res del *métier*. Es un *home de teatre*, que n coneix tots els ressorts, que sab trobar tots els efectes, que satisfà totes las debilitats del públich bon jan que va al teatre solzament pera veure comedia.

Estém en plena convenció. Tots els personatges son ninots, putxinel·lis bonichs vestits de blau ab picarols y llassos. Y'l públich se'ls contempla embadalit com se contemplan las criaturas als seus *iguais* que veuen exposats en l'aparador de la enlluernadora botiga: ninots de linias indecises y colors indefinits que lo mateix poden convertirse en dimonis enganxantelshi un parell de banyetas, qu'en angelets si'ls hi afegiu un parell de alas. Mes sempre bufons y aixerits, pera que no despertem del somni de color de rosa ab que l'autor pretén adormirnos. Aquí teniu en Jossan — crech que's diu aixís — un perdut idealment noble, qu'ha deixat en la taula del joch una fortuna de vuytanta mil franchs de renda, y que's desperta un bell mati ab tres franchs a la butxaca transformat en un enginyer seré, actiu e intel·ligent, qu'en un dos per tres refará sa fortuna. Y encara més: aquest home, per pura filantropia, comprarà en 300.000 franchs un castell que podria adquirir per 100.000; però'l castell es d'una senyora guapa, bona y desgraciada; tant, qu'està a punt de divorciar-se del marit, un calavera qu'ha derrotat sa fortuna y la de sa esposa ab *cocottes* y disbauxas. Veuera en Jossan y emprendarsen en set minuts justos, ha sigut una mateixa cosa, y ja'l tenim convertit en tendre enamorat com un jovincel de la primera volada. En fi—no vull pas explicar l'argument—en *La castellana* s'hi troban tots els altres tipos pel mateix patró: la senyoreta bona com el pa y al mateix temps maliciosa com tota filla d'Eva, qu'estima a un advocat jove y honrat, ab pòchs plets y moltes esperansas; la sogra, una furia de per riure, que fa y logra sempre lo que vol perque té'l singular talent de que aixís que s'adona de que'ls altres volen una cosa diferenta, ella mateixa cambia d'opinió pera voler enèrgicament lo mateix que'ls altres volen... Y aixís per l'estil son els demés personatges.

En quant al argument, que ja he apuntat, se desenrotlla en la mateixa atmósfera beatífica. Res d'impressions fortes, res de situacions intensament dramàtiques. Tot el secret del autor consisteix en sostenir l'interès per medi de petites habilitats y petits incidents que fan gruhar un desenllas que tots sabem que será felis, però que'ns agrada que'ns el fassin gruhar.

¿Ne voléu un exemple—y ab un n'hi haurà prou—d'aquestes habilitats que tant agradan al públich y de las qu'en Capus n'es mestre? Donchs hi há una escena — la escena en que l'enginyer, regenerat, s'esforça en fer acceptar els 300.000 franchs a la esposa-màrtir en pago de la finca que no'n val més de 100.000 — en que la sogra, o millor dit, la que voldria ésser sogra d'ell, apareix sobtadament en el precís instant en que l'enterniment dels dos personatges arriba a son grau maxim: «Venia a buscar la *sombrilla* que m'havia descuydata» diu irònicament. Y'l públich, que ja ho havia vist que se l'havia descuydata, se queda tot satisfet pensant: «Y que la sab llarga aquesta *farsanta*!» Però lo bo ve després. Ell, el personatge simpàtic, se'n va y deixa a las dugas donas—el llop y la ovella—solas, però al anarsen pren la precaució d'oblidar, també expressament, els seus guants sobre la taula. El petit gest del actor que feya'l paper, al deixar els guants, li valgué una ovació. ¿Per qué? ¿Perque ho feya bé? No'l feya gens bé'l seu paper, ni'l gest tenia res de particular. La ovació del públich té un'altra explicació: la ovació vol dir que'l públich, qu'en cos y ánima s'ha identificat ab el personatge simpàtic, prevéu—oh incomparable candor! — la cara que posará aquella dona antipática quan dintre de poch aparegui ell en el moment crítich, y digui, ab més ironia encara qu'ella: «Venia a buscar els guants...»

Tot aixó, explicat, no té cap gracia; però aneu a véureho y ja ho sabreu si n té, ja ho sabreu de quina manera impressiona al públich! Y ara afegiuhi que tota l'obra es un teixit d'escenas semblants. A despit de tota verosimilitut y de tota veritat psicológica, la imaginació del espectador de cor senzill vaga lliurement per las regions d'un somni encantador, y com que no demanava res més, se'n va al llit tranquil y satisfet.

Jo, ho confesso ingenuament, crech qu'aixó no es art, per lo menys no es art serio. Es més, crech que si'ls quèntos blaus son perniciosos pera las criaturas que s'adormen ab ells y per ells dormen intranquilas, ho son més encara pera las personas grans, en las que perverteixen no ja sols el sentit artístich, lo qual ja es grave, sinó també'l sentit comú, qu'encara ho es més.

A pesar de lo qual, al trobar-me en nits com aquesta en el teatre y al contemplar aquelles caras rialleras, aquelles bocas mitj badadas, aquells ulls espurnejants, y escoltar

aquellas petitas estremitats de satisfacció, per un instant me sento ridicul, y tentat estich de posarme a riure y a aplaudir com els demés, y fer tot lo que'ls demés fan... Però després reflexiono y penso: «Decididament, no son pas ells qui tenen rahó. Y la prova es la següent: un'obra com *La castellana*, fa trenta anys, hauria sigut un éxit indiscutible y s'hauria representat milers de vegades. Avuy entre'ls intel·ligents ben poch éxit ha obtingut, y fins entre'l gran públic no ha despertat un entusiasme extraordinari. Ja son menys els que riuen y més els que somriuen. Probablement d'aquí vint anys, davant d'un'obra d'aquestas, no farém ni una cosani l'altra. En tot cas, riurém de fàstich.»

NOVAS

Del periódich *La Tierra*, de Cartagena, copiém els següents paràgrafs firmats per un senyor B. Cornet, qu'encara que tingui'l nom català no es pas fill de Catalunya segons tenim entés, y per lo tant no dona lloch a que's vegi parcialitat en sos judicis, del tot favorables a nostra terra y contraris als vicis polítics y socials que caracterisan a tanta gent en aquesta desgraciada Espanya de la mandra, de la rutina y de la *hidalguia*.

CATALANISMO.—Siempre que se abren las Cortes, pasa á ser de actualidad el llamado problema catalán.

Yo no sé si soy catalanista ó de lo de serlo; sí afirmo que los catalanes no parecen españoles, están más civilizados, mucho más civilizados que el resto de España. Esta afirmación es algo atrevida, sobre todo en estos tiempos, en que el catalanismo está en auge y amenaza la unidad de la patria; pero como soy de los que les importa un comino esas cosas, doy mis opiniones con verdadera lealtad, con sinceridad...

Las comparaciones no son odiosas, son muy instructivas, porque vienen á ser como los ejemplos y los ejemplos dan mucha claridad. Digo esto, porque voy á comparar.

Cataluña está á muchos codos de altura sobre el resto de España en cuanto á industria, á comercio en general. Ya sé que en algunas provincias del Norte se progresa también, en muchas ficticiamente; pero vamos, descartando á esas provincias, las demás desconocen en absoluto todo movimiento mercantil. Que la industria catalana pueda ó no competir con la extranjera no hace el caso; lo cierto, lo evidente, es que la actividad de los catalanes, su honradez y aptitudes para el trabajo; son cualidades que no tenemos, ni queremos tener los del resto de España.

Pero como el progreso, no consiste en una cosa sola, resulta que no solamente nos aventajan en comercio, sino en educación, en arte, en ciencia, en todo. Descomponen la monotonía rutinaria española. Si las nacionalidades no obedecieran, generalmente, á configuraciones de territorio, Cataluña no sería de España.

Primero, he dicho que nos aventajan en educación, y hay que comentarlo, hay que razonarlo para que no se pueda tomar como una afirmación gratuita ó injusta. La educación claro es que no consiste en este caso en saberse presentar, en saludar bien, en vestir á la moda, en nada de eso. En todas esas cosas los demás españoles les aventajamos, somos más diplomáticos, más *finos*; pero los catalanes, sin ser cerriles, tienen otra educación, más práctica, más anglosajona. Sobre esto podría hablar muchísimo, porque hay muchos que tienen motivos para lamentarse seriamente de las *hidalgas* costumbres castellanas, que rigen, como es natural, en todo.

Los españoles castellanos no trabajan, no les llama Dios por ese camino: carreritas, destinos, política, esas son sus aspiraciones. El comercio catalán, tan floreciente con relación al resto de España, no es debido más que á la diferente educación que los catalanes dan á los hijos: ¡cualquier día dedica un español de esos generosos, nobles y con dinero, á un hijo suyo, vago por naturaleza, á un trabajo cualquiera! Y así resulta que nos vamos comiendo poco á poco, y las fortunas nuestras no son debidas á trabajos, á industrias, sino á casualidades ó á maná que nos llueve del cielo, con más ó menos honradez... ¿Negocios? los desconocemos: el que tiene dinero lo emplea en papel del Estado y ¡a vivir! En España, en la España castellana no hay más negocio que uno: la política, y en la política no se expone dinero, se saca, se expone solamente la vergüenza, el que la tiene. De Madrid á Barcelona hay una diferencia enorme de vida, de buena fe, de honradez, de trabajo; pero los madrileños siguen creyendo que ellos son los sabios, los distinguidos, y que los barceloneses son unos tontos, unos cerriles y, sobre todo, unos anti-patriotas.

El teatro catalán ha seguido todas las evoluciones del teatro contemporáneo: ellos son los únicos, entre nosotros, que pueden presumir de teatro. En Madrid, fuera de Benavente y los Quinteros, los demás, cero, cero, cero (para evitar frases duras). En poetas, en pintores, en todo... Juan Maragall, Casas, valen como casi todo lo nuestro junto... Pero como veo que me voy apasionando aparentemente, dejo la pluma y así corto esta crónica interminable y odiosa, seguramente, para alguno de los lectores.

El «Centre Escolar Catalanista» celebra'l passat divendres la sessió inaugural de les tasques d'enguany, baix la presidència d'en Joseph M^a. Roca, actual president de la *Unió Catalanista*. Ocupacions peremptorias ens privaren d'assistirhi com era nostre desitj, mes per las noticias que'n tenim, consignem ab satisfacció que l'acte fou de gran importancia, y que tant la memoria del secretari del «Centre» senyor López y Coll, com el discurs del president senyor Sans y Oliveras, com el resum del senyor Roca, despertaren en diferents ocasions l'entusiasme de la concurrencia qu'aplaudi a desdir els conceptes patriòtics y la enlayrada y seria doctrina que'ls oradors sustentaren.

Rebi'l «Centre Escolar Catalanista» nostra enhorabona per aqueixa vetllada, vera mostra dels valiosos treballs que ve realisant dita entitat, que tants prosélits ha aportat y aporta a la causa de Catalunya.

A càrrech de don Joseph Antich anà'l pas-

sat divendres la tercera de las conferencia qu'en honor de Zola venen celebrantse setmanalment al Ateneu.

El conferenciant desenrotllà'l tema «El germen de vida en l'obra de Zola». Presentà com a centre d'atracció de la extraordinaria forsa creadora del gran novelista, l'esperit personificador qu'anima a la naturalesa y que quasi a humanisarla arriba. Aixís veyém que ls esperits superiors interpretan en el món cósmich las mateixas ideas y ls mateixos sentiments qu'en misteriós llenguatge llegia Zola en la naturalesa y traduhia en las millors páginas de sas obras. Pera demostrarho cità varis passatjes de sas novelas capdals, explicant com l'autor tendia sempre a personificar la naturalesa, puig sentia ab gran intensitat el procés de la unió dels sers, ensemps que l'aspiració a redimir la humanitat de las actuals miserias. Remarcà també qu'en el sens nombre d'interessants casos passionals que's tractan en las obras de Zola, no té tanta importancia'l fet en si com el procés d'amor que l'origina, y del qu'es pur incident.

El conferenciant desenrotllà sa conferencia en llenguatge brillant, y escoltà entusiasmas aplausos.

Temps enrera donarem compte de la primera de las «Vetlladas del Ateneu», que venen celebrantse de tart en tart en el Principal.

En la que tingué lloch el passat dijous se representà *Hedda Gabler*, d'Ibsen, precedida d'una conferencia de nostre estimat company Emili Tintorer, que fou llegida per en J. Pujol y Brull, també de la redacció de JOVENTUT. En aquesta conferencia estudià en Tintorer la personalitat del eminent autor noruech, remarcant lo qu'ha influhit en l'art contemporani y puntualisant la missió que ve a realisar dintre la societat actual. Concretant-se a *Hedda Gabler*, ne feu un anàlisis detingut, calificantla de gran tragedia de las

ánimas modernas: «ánimas malaltissas y desequilibradas — digué — qu'obeheixen a estímul y aspiracions mal definits, buscant ideals impossibles; y aqueixos ideals que son el mal del sigle, que son la pesadilla dels esperits moderns, son els que produheixen aqueixas fòndas pertorbacions animicas y s'estenen poch a poch com llaga corruptora del cos social que fonamentat en convencions estúpides, adorant idols falsos y vivint rutinariament, matan tota energia individual, tota voluntat ferma y tota conciencia independent, única font de vida y de regeneració possible pera la humanitat condormida.»

Per tractarse de dos companys de redacció ns abstenim de tot judici, limitantnos a consignar qu'autor y lector foren molt aplaudits.

Ab pena doném compte de la mort d'en Narcís Gili Gay, qu'havia col·laborat a JOVENTUT enviantnos diversos treballs plens de sentiment y ben valiosos, si's té en compte la edat del autor.

En Narcís Gili Gay era un dels joves dels quals fundadament podia esperarne bons fruits la literatura catalana.

Publicacions rebudas:

Napoleón en Chamartín, per B. Pérez Galdós. S'ha publicat la nouhena edició d'aquest *episodio nacional*, pertanyent a la primera serie dels qu'ab tant d'èxit ve donant a llum l'eminent novelista canari. Preu, 2 pessetas.

La Devantera, quinzinari catalanista, redactat pels mateixos escriptors de *La Nació Catalana*, quinas tascas venen a continuar, sustentant las radicals doctrinas de sempre. Ab gust veyém al nou periòdich emprendre ferma campanya en defensa de sas conviccions, y li desitjém acert, puig els moments son de proba, com també llarga vida pera bé de Catalunya.

Fidel Giró, impressor. — Carrer de Valencia, 311

La passada setmana quedà termenada la publicació de l'obra **NATURA** del gran autor anglés John Ruskin, traduhida al català per Cebrià Montoliu. Las personas que conservin en bon estat tots els folletins de dita obra y vulguin tenirla enquadernada, poden portarlos junt ab la cuberta a aquesta Administració, ahont, mitjansant la entrega de **20 céntims**, se'ls hi retorna'l volúm enquadernat en rústica. Las enquadernacions *cartonné* valen **50 céntims**. L'obra's ven en las llibrerías a **3 pessetas** l'exemplar en rústica. En nostra Administració se serveix als suscriptors ab un **25 per 100** de rebaixa.

Ab el present número comensém a publicar la traducció catalana del drama **OLTRE LA VITA, FORA DE LA VIDA**, original del reputat escriptor italià Joseph L. Pagano.